

* Використання свіжої води пояснюється наявністю в оборотній воді слизу і забруднювачів, що знижує якість паперу.

Рис. 2. Загальна схема технологічного процесу виробництва паперу (картону) та його потенційного впливу на довкілля [4]

Екологічна складова товарної політики маркетингової стратегії целюлозно-паперового підприємства зумовлює також необхідність позиціонування його продукції як "зеленої" ("green") з дотриманням спектра екологічних вимог, відповідно до принципу "екологічно чисте виробництво" → "екологічно чиста продукція" → "екологічно чистий товарорух" [4]. Це дає змогу підприємству виходити на зовнішні "екологічно чутливі" ринки і формувати там власний стратегічний сегмент господарювання.

Література

1. Балабанова Л.В. Маркетингова товарна політика в системі менеджменту підприємств : монографія / Л.В. Балабанова, О.А. Бриндіна. – Донецьк : Изд-во ДонДУЕТ, 2006. – 230 с.
2. Баранов Н.А. Технологія бумажного виробництва / Н.А. Баранов, Д.С. Добровольський. – М. : Гослесбумиздат, 1957. – 336 с.
3. Економічна енциклопедія. – В 3-ох т. / відп. ред. С.В. Мочерний. – К. : Вид. центр "Академія". – 2001. – Т. 2. – 848 с.
4. Івануса А.В. Методологічні основи побудови екологічно орієнтованої системи виробничих зв'язків підприємств лісопромислового комплексу : монографія / А.В. Івануса. – Львів : ТзОВ "Ліга-Прес", 2011. – 180 с.
5. Куденко Н.В. Стратегічний маркетинг : навч. посібн. / Н.В. Куденко. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во КНЕУ 2006. – 152 с.
6. Ткаченко Н. Проблеми формування маркетингової товарної політики підприємства / Н. Ткаченко // Маркетинг і реклама – журнал. – 2006. – № 1. – С. 16-19.

Івануса А.В., Галецька О.В. Особенности формування маркетингової стратегії целюлозно-бумажних підприємств

Представлены основные аспекты формирования маркетинговой стратегии предприятий. Предложена интегральная модель маркетинговой стратегии целлюлозно-бумажного предприятия, которая совмещает товарную политику, ценовую политику, коммуникационную политику, организационную политику. Сосредоточено внимание на экологической составляющей товарной политики маркетинговой стратегии целлюлозно-бумажного предприятия.

Ключевые слова: маркетинговая стратегия, товарная политика, ценовая политика, коммуникационная политика, организационная политика.

Ivanusa A.V., Haletska O.V. The peculiarities of the formation the marketing strategy at the pulp and paper enterprises

The main aspects of the marketing strategy at the pulp and paper enterprises are presented. The integrated model of the marketing strategy at the pulp and paper enterprises is suggested. It combines the commodity, pricing, communication and organizational policy. The attention is focused on the environmental component of commercial policy of the marketing strategy at the pulp and paper enterprises.

Keywords: marketing strategy, commodity policy, pricing policy, communication policy, organizational policy.

УДК 330.342 Проф. Г.І. Башнянин¹, д-р екон. наук; здобувач Л.Я. Гончарук¹, канд. екон. наук; доц. Р.П. Підлипна¹, канд. екон. наук; аспір. А.І. Тесля²

СОЦІАЛІЗАЦІЙНИЙ ЦИКЛ У ПЕРЕХІДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ: СУТЬ ТА ТИПИ

Досліджено соціалізаційний цикл у перехідних системах посткапіталістичного і постсоціалістичного типів. Виокремлено в історично-динамічному аспекті два типи макроекономічної соціалізації – історичну і функціонально-динамічну. Проаналізовано короткий і тривалий соціалізаційний цикл функціонально-динамічної соціалізації та короткі й тривалі хвилі соціалізації. Обґрунтовано фактори формування соціалізаційної хвилі, зокрема, власне економічна хвиля та проведення антициклічної політики держави.

Ключові слова: соціалізація, ефективність, історична соціалізація, функціонально-динамічна соціалізація, соціалізаційний цикл, соціалізаційна хвиля.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку національних економік характеризується динамічним економічним зростанням, метою якого є всебічний розвиток та задоволення потреб людини, суспільства. Фундаментальні зміни у соціальних орієнтирах розвитку економіки потребують загальної соціалізації економічної системи, що реалізується через створення умов для зростання життєвого рівня населення. Поняття соціалізації є багатомірним і багатогранним, оскільки розвиток соціалізаційних процесів у національній економіці формує, по-перше, економічні умови подальшого економічного зростання суспільства, по-друге, створює реальні умови для найкращого забезпечення соціально-економічних потреб людини. Сьогодні практика господарювання як у розвинених, так і в перехідних економічних системах доводить, що побудова соціально орієнтованої ринкової економіки потребує теоретичного переосмислення та практичного дослідження місця й ролі соціалізації у системі економічного розвитку.

¹ Львівська КА;

² Львівський НУ ім. Івана Франка

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження соціалізації економіки, як важливого економічного процесу, практично здійснювали завжди як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі вчені-економісти, проте єдиної системної теорії соціалізації не створено. Всі дослідники звертають увагу на те, що міра соціальності визначає рівень соціально-економічного розвитку економічної системи. Російський економіст Л.І. Абалкін звертає увагу на те, що соціальна орієнтація економіки передбачає вибір суспільних пріоритетів, цілеспрямоване стимулювання виробництва товарів народного споживання і послуг, підтримка соціальної сфери тощо [1, с. 581]. Зазвичай, під соціалізацією вітчизняні та зарубіжні науковці здебільшого розуміють використання певної частини грошового доходу на задоволення соціально-матеріальних і соціально-духовних потреб людини [10, 11, 14-17]. Український економіст Н. Гринчук акцентує увагу на тому, що соціалізація економіки упорядковує і структурує економічні відносини за допомогою правил і норм, сприяє підвищенню сталості економічної системи та формує довгострокові чинники її стабільного розвитку. На макрорівні цей процес полягає в узгодженні та координації індивідуальних та суспільних інтересів за допомогою вироблених суспільством норм і цінностей у напрямі досягнення економікою суспільного оптимуму та підвищення соціального добробуту [13, с. 18, 22].

Існування різних підходів до пояснення процесів соціалізації свідчить про те, що соціалізація економічної системи є багатоаспектний, багатовимірний економічний процес. Сьогодні актуальним є дослідження динаміки соціалізаційних процесів у національній економіці через призму впливу процесів соціалізації на економічні результати функціонування економічної системи (зокрема перехідної економічної системи). Проте дослідження впливу соціалізації на економічну ефективність функціонування економічних систем та різні аспекти цього процесу в сучасній літературі практично не здійснюються. Цю наукову проблему фактично вивчали тільки львівські дослідники, зокрема Г.І. Башнянин [2-9], Н.Б. Буряк [9], Л.Я. Гончарук [7, 12], Б.В. Кульчицький [2], Ю.І. Турянський [6], Г.С. Третяк [5], Р.П. Шевчик [8]. Ця проблема потребує подальшого дослідження, особливо теоретичного обґрунтування потребує теорія соціалізаційного циклу.

Методика дослідження. Метою наукової роботи є дослідження соціалізаційного циклу в контексті функціонально-динамічного підходу до макроекономічної соціалізації та її впливу на ефективність національної економіки, а також обґрунтування факторів та типів соціалізаційного циклу.

Результати дослідження. Соціалізація як соціально-економічний процес є ознакою будь-якої сучасної економічної системи. Соціалізаційні процеси з певною інтенсивністю впливають на економічну ефективність функціонування національної економіки як загалом, так і її окремих секторів чи сегментів. Це передбачає виявлення ступеня впливу соціалізаційних процесів як на макроекономічну систему загалом, так і на мікроекономічні системи. Відповідно до цього, в теоретичному аналізі ми виділяємо два типи соціалізації – макроекономічну і мікроекономічну. Такий функціонально-рівневий підхід до

типів соціалізації передбачає різний вплив макро- і мікроекономічної соціалізації на економічну ефективність функціонування національних економік.

Макроекономічна соціалізація полягає у розширенні суспільного сектору економіки, в якому виробляються і реалізуються суспільні та квазісуспільні блага. Ця макроекономічна соціалізація по-різному впливає на різні типи перехідних економік – посткапіталістичних і постсоціалістичних. Внаслідок поглиблення та розвитку макроекономічної соціалізації в перехідних економіках посткапіталістичного типу змінюються обсяги виробництва національного продукту. Вони можуть як зростати, так і знижуватися або бути стабільними. Залежно від характеру впливу соціалізації на обсяги економічної діяльності, в національній економіці виділяють три типи валового ефекту соціалізації: позитивний, нульовий і негативний. Під час формування позитивного валового ефекту зростають не лише загальні обсяги діяльності, а й збільшується частка суспільних благ у загальних обсягах виробництва (відповідно зменшується частка несупільних благ). За умов нульового валового ефекту соціалізації загальні обсяги виробництва не зростають, а частка суспільних благ зростає. За негативного валового ефекту соціалізації загальні обсяги виробництва знижуються під час зростання частки суспільних благ. Негативний валовий ефект соціалізації формується за умов гіперсоціалізації або надмірної соціалізації, за якої продуктивність економіки починає не зростати, а зменшуватися.

Дослідження процесів макроекономічної соціалізації в історично-динамічному аспекті дає підстави виділити такі два її типи: історичну і функціонально-динамічну. Перша має тенденцію до посилення з переходом від нижчого до вищого ступеня економічного розвитку. У функціонально-динамічному аспекті процес соціалізації відбувається за змінним принципом: періоди посилення процесів соціалізації чергуються (змінюються) періодами її послаблення (рис. 1).

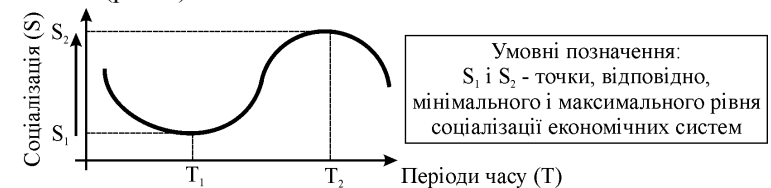

Рис. 1. Коротка хвиля соціалізації економічного розвитку (канонічний і умовний варіант)

Економічна система таким чином розвивається в межах соціалізаційного циклу (так ми назвемо його умовно), який дещо збігається у своїх основних точках з економічним циклом, природу якого в сучасній економічній літературі досліджено не достатньо глибоко. Соціалізаційний цикл у науковій економічній літературі майже не вивчено.

На нашу думку, соціалізаційний цикл розвивається у такт економічному: економічний спад супроводжується звуженням процесів соціалізації, економіка починає посилено капіталізуватися і завдяки цьому вона має змогу швидко вийти з економічного спаду. А в періоди економічного піднесення,

навпаки, економіка посилено соціалізується, що врешті-решт і спричиняє економічний спад. Проблема полягає лише в тому, наскільки глибоким і точним є збіг обох циклів: економічного і соціалізаційного. Цілком можливо, що вони дещо зміщені в часі – один випереджає іншого. Але такий висновок може мати лише характер наукової гіпотези, для підтвердження якої потрібен певний емпіричний аналіз проблеми, що, на наш погляд, є недоцільним у межах нашого дослідження.

Таким чином, потрібно відрізнити два типи соціалізації. Перший тип – це історична соціалізація як процес, що має тенденцію посилюватися в широкій історичній перспективі. Другий тип – функціональна чи функціонально-динамічна соціалізація, яка формується за змінним принципом – посилюється і послаблюється в різні періоди, в такт коливанням економічного циклу. Відповідно до цього, також можна виділити, з одного боку, тривалий соціалізаційний цикл (довгу соціалізаційну хвилю економіки посткапіталістичного типу), а з іншого – короткий соціалізаційний цикл (довгу і коротку хвилю соціалізації посткапіталістичної економіки). Є всі підстави вважати, що в періоди економічного спаду економіка посилено капіталізується, інакше вона не зможе вийти з економічної кризи, і цьому сприяє антициклічна політика держави, а в період економічного піднесення, навпаки, економіка посилено соціалізується і цей процес її соціалізації теж може підсилюватися проведенням відповідної антициклічної політики держави.

На нашу думку, цей соціалізаційний цикл економічного розвитку дещо зміщений вправо щодо власне економічного циклу, тобто соціалізація економіки починає істотно звужуватися вже після проходження економікою нижньої, критичної точки (найбільшого спаду обсягів національного виробництва) – рис. 2. Пояснюють це передусім антициклічною стимуляційною політикою держави: вона створює сприятливі умови для розвитку приватного сектору мікроекономічної системи. Посилення соціалізаційних процесів на стадії економічного піднесення особливо відчутне за точкою найвищого економічного піднесення, коли в державі активно ведеться стримуюча антициклічна політика й обмежується швидкий розвиток приватного бізнесу, створюючи цим самим певні умови для розширення соціального (соціалістичного) сектору економіки.

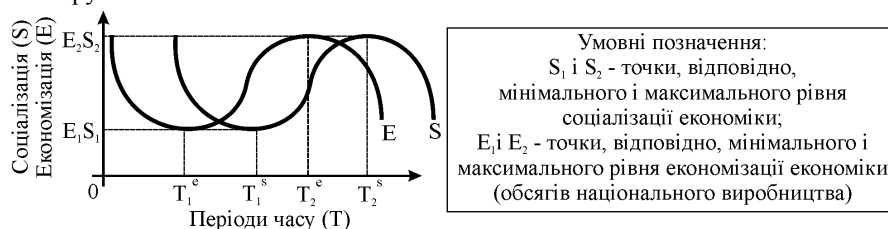

Рис. 2. Співвідношення економічного і соціалізаційного циклів (економічної і соціалізаційної хвилі економіки) умовний канонічний варіант

На наш розсуд, певне зміщення соціалізаційної (короткої) хвилі щодо економічної (короткої) хвилі вправо зумовлене здебільшого антициклічною

політикою держави. Однак вона лише посилює чи послаблює рівень соціалізації, зміщуючись у той чи інший бік щодо короткої економічної хвилі. Основним же фактором власне соціалізації виступає власне економічний розвиток. Під його впливом крива соціалізації має висхідну тенденцію.

Якщо період функціонування певної економічної системи достатньо короткотривалий (умовно гіперкороткотривалий), то крива соціалізації виступає як пряма, набуває форми прямої з позитивним кутом нахилу. Якщо умовно прийняти, що рівень економічного розвитку визначається масштабами виробництва національного продукту, і вважати, що економіка функціонує в режимі розширення суспільного сектору економіки (а такими є, без сумніву, більшість сучасних посткапіталістичних економік), то крива соціалізації матиме за зазначеної вище умови характер незначно висхідної прямої з позитивним кутом нахилу. Кут нахилу кривої соціалізації залежить від того чи іншого типу соціалізації і соціалізаційної моделі економічного розвитку.

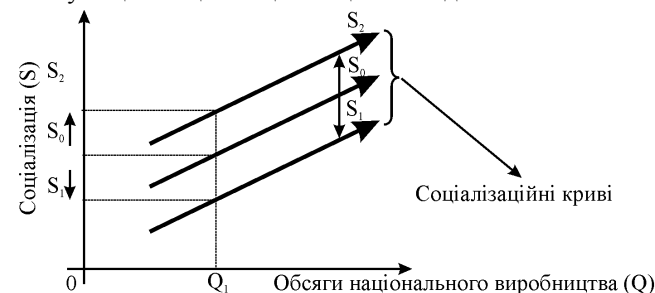

Рис. 3. Зміщення кривої соціалізації економічного розвитку (соціалізаційної кривої) за умов антициклічної політики держави (умовний і канонічний варіант)

У періоди економічного спаду стимулювальна антициклічна політика держави дещо зміщує криву соціалізації вниз, а в періоди економічного піднесення, навпаки, – вгору, посилюючи цим самим соціалізаційну хвилю (її амплітуду), яка формується насамперед під впливом і як наслідок економічної хвилі (рис. 3).

Соціалізаційну хвилю ми розглядаємо як функцію економічної хвилі, тобто як вторинну і похідну від останньої. Однак соціалізаційну хвилю також можна розглядати як одну з першопричин формування економічної хвилі: якщо держава свідомо проводить політику то на розширення, то на звуження соціального сектору економіки, то, цим самим вона впливає на процес формування економічної хвилі, а таку політику вона застосовує завжди, коли державна влада внаслідок виборів переходить від "лівих" до "правих", і навпаки; коливання і зміна характеру політичної влади зумовлює відповідне коливання обсягів соціального сектору економіки, а отже, опосередковано впливає на формування чи, точніше, на зміну характеру економічної хвилі).

Відповідно до того, як ми розглядаємо соціальну хвилю – як функцію чи аргумент економічної хвилі, тобто

$$S = \Phi(E) \text{ чи } E = \Phi^{-1}(S),$$

матимемо два підходи до вивчення явища соціалізації. Це дає підставу сформулювати дві різні теорії. По-перше, соціалізаційну теорію економічного циклу і, по-друге, економічну теорію соціалізаційного циклу. Обидві ці теорії, будучи протилежно спрямованими, мають спільні точки дотику і спільні вихідні передумови. Обидва напрями потребують подальшого ґрунтовного дослідження і розвитку, оскільки вони, на жаль, не достатньо розвинені не лише у вітчизняній, а й у західній економічній літературі. Щодо західної економічної літератури, то там панують ліберальні економічні концепції, в яких будь-яка соціалізація оцінюється з крайніх позицій – як виключно негативне суспільне явище.

Висновки. Динамічний підхід до аналізу характеру макроекономічної соціалізації дає змогу умовно виділити історичну соціалізацію, яка має тенденцію до посилення в міру переходу від одного (нижчого) до іншого (вищого) ступеня економічного розвитку, та функціонально-динамічну соціалізацію. Остання розвивається за схемою певного соціалізаційного циклу, тобто спостерігається певне чергування періодів посилення і періодів послаблення рівня чи інтенсивності соціалізації. Цей соціалізаційний цикл буває двоякий: короткий і довгий. Відповідно до цього, виділяють два типи соціалізаційних хвиль: коротку і довгу. Коротка соціалізаційна хвиля розвивається у такт власне економічному циклу – в періоди економічного спаду соціалізація послаблюється, а в періоди економічного піднесення – посилюється.

Соціалізаційний цикл розвивається під впливом двох основних факторів: власне економічного циклу і тієї чи іншої антициклічної політики держави. Остання призводить до того, що соціалізаційний цикл починає зміщуватися вправо щодо власне економічного циклу. Стримуюча антициклічна політика держави послаблює соціалізацію і посилює капіталізацію економіки, а стимулювальна антициклічна політика, навпаки, послаблює капіталізацію економіки і посилює її соціалізацію. На процес формування соціалізаційної хвилі та соціалізаційного циклу впливає також і політичний ринок: перевага "лівих" посилює соціалізацію економічного розвитку, а "правих" – капіталізацію.

Література

1. Абалкин Л.И. Россия: поиск самоопределения. Очерки / Л.И. Абалкин. – Изд. 2-ое, [перераб. и доп.]. – М.: Изд-во "Наука", 2005. – 464 с.
2. Башнянин Г.І. Актуальне дослідження проблем соціалізації економічних систем / Г.І. Башнянин, Б.В. Кульчицький // Регіональна економіка : наук.-практ. журнал. – 2011. – № 2. – С. 178-181.
3. Башнянин Г.І. Деретуляційна еластичність суспільних і приватних економічних систем: вплив соціалізації і капіталізації / Г.І. Башнянин, Г.С. Третяк, М.С. Хом'як // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.8. – С. 116-124.
4. Башнянин Г.І. Економічні системи / Г.І. Башнянин та ін / за ред. Г.І. Башнянина. – Львів : Вид-во ЛКА. – 2011. – Т. 2. – 496 с.
5. Башнянин Г.І. Ефективність деретуляції економічних систем перехідного типу: методологічні проблеми метрологічного аналізу / Г.І. Башнянин, Г.С. Третяк. – Львів : Вид-во ЛКА, 2008. – 502 с.
6. Башнянин Г.І. Ефективність капіталізації і лібералізації економічних систем в умовах ринкової транзиції: методологічні проблеми метрологічного аналізу / Г.І. Башнянин, Ю.І. Турянський. – Львів : Вид-во ЛКА, 2008. – 480 с.

7. Башнянин Г.І. Ефективність соціалізації економічних систем: методологічні проблеми метрологічного аналізу / Г.І. Башнянин, Л.Я. Гончарук. – Львів : Вид-во "Новий Світ-2000", 2010. – 240 с.
8. Башнянин Г.І. Номінальна реальна ефективність деретуляції макроекономічних систем / Г.І. Башнянин, Г.С. Третяк, Р.П. Шевчик // Вісник Львівської комерційної академії. – Сер.: Економічна. – Львів : Вид-во ЛКА. – 2010. – Вип. 33. – С. 6-10.
9. Башнянин Г.І. Регуляційна ефективність економічних систем / Г.І. Башнянин, Г.С. Третяк, Н.Б. Буряк // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.9. – С. 134-141.
10. Богомолов О.Н. Механизм реализации социальной направленности инвестиций в управлении экономическими системами : дисс. ... канд. экон. наук: спец. 08.00.05 – "Экономика и управление народным хозяйством" / Богомолов Олег Николаевич. – Саратов, 2003. – 168 с.
11. Гарифуллин И.В. Постиндустриальное развитие и социализация рыночной экономики : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.01 – "Экономическая теория" / И.В. Гарифуллин. – Уфа, 2006. – 22 с.
12. Гончарук Л.Я. Ефективність соціальної політики в умовах ринкових перетворень: проблеми соціалізації економічного розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.09.01 – "Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика" / Л.Я. Гончарук; ІРД НАН України. – Львів : Вид-во ІРД НАН України, 2001. – 16 с.
13. Гринчук Н. Сутність поняття "соціалізація економіки" Управління сучасним містом, 2003. – № 7-9(11). – С. 17-23.
14. Гришкін В.О. Розвиток та його соціальна і економічна складові в теорії трансформаційних перетворень / В.О. Гришкін // Економіка: Проблеми теорії і практики : зб. наук. праць. – У 5-ти т. – Т. 2. – Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2004. – Вип. 189. – С. 593-606.
15. Магомаев М.М. Экономический рост и социализация экономики / М.М. Магомаев // Вестник Дагестанского государственного университета. – 2005. – № 5. – С. 57-68.
16. Максимович В.І. Шляхи соціалізації економіки у сучасних умовах / В.І. Максимович. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.rusnauka.com/13.DNI_2007/Economics21178.doc.htm.
17. Федуллова Н.І. Технологічний розвиток економіки України / Н.І. Федуллова. – К. : Вид-во Ін-ту економіки та прогнозування, 2006. – 627 с.

Башнянин Г.І., Гончарук Л.Я., Подлипная Р.П., Тесля А.И. Социализационный цикл в переходных экономических системах: сущность и типы

Исследован социализационный цикл в переходных системах посткапиталистического и постсоциалистического типов. Выделены в исторически-динамическом аспекте два типа макроэкономической социализации – историческая и функционально-динамическая. Проанализирован короткий и длинный социализационный цикл функционально-динамической социализации, а также короткие и длинные волны социализации. Основаны факторы формирования социализационной волны, в частности, собственно экономическая волна и проведение антициклической политики государства.

Ключевые слова: социализация, эффективность, историческая социализация, функционально-динамическая социализация, социализационный цикл, социализационная волна.

Bashnyanin G.I., Honcharuk L.Ya., Pidlypna R.P., Tesla A.I. Socialization cycle in transition business system: the nature and types

The socialization phase in transition systems of post-capitalist and post-socialist types are analyzed. The historical and functional-dynamic types of macroeconomic socialization are pointed in the historical and dynamic aspects. The short and long socialization cycle of functional and dynamic socialization and short and long waves socialization are analyzed. The factors of socialization wave, namely the economic wave and the countercyclical policy are substantiated.

Keywords: socialization, efficiency, historical socialization, functional-dynamic socialization, socialization cycle, socialization wave.